

חבלבל מגובב, בן-שיח מדברי-סודני נדיר (ספטמבר 2022)

ערגה אלוני

תקציר: *חבלבל מגובב* *convolvulus auricomus* הוא צמח רב-שנתי נדיר הגדל באזורים מדבריים. הצמח בעל גבעולים שעירים ארוכים שרועים או מטפסים. העלים פשוטים, מסורגים יושבים על הגבעול. הפרחים לבנים בולטים מסודרים בתפרחות דמויות קרקפת. הגביע ירוק בן 5 עלים מאוחים, אבקנים 5 לבנים. השחלה עילית המתפתחת לפרי שהוא הלקט קרח הנפתח ב2 קשוות. הזרעים מעוגלים כהים.

חבלבל מגובב *convolvulus auricomus* (בשמו הקודם *C. glomeratus*) המסתייך למשפחת החבלבליים, הוא בן-שיח גובהו 35-80 ס"מ (Zohary 1966) שרוע או מטפס נדיר הגדל במדבר החם לרוב באזור הסודני-מדברי. הגבעולים עשבוניים ושעירים מתפתחים מבסיס מעוצה. לצמח שורש שיפודי מעמיק בקרקע. רוב הזמן הצמח איננו יבש בשל יכולתו לינוק מים מאותם מקומות לחים בהם הוא גדל. העלים שעירים דמויי ביצה, פשוטים, תמימים מסורגים על הגבעול. העלים בבסיס הגבעולים גדולים מהשאר (כ-2.5 ס"מ) בסיסם דמוי לב, קצה העלה מחודד. העלים יושבים על הגבעול, לאורך הענפים הארוכים העלה קטן יותר וצורתו מתארכת לצורת רומח.

חבלבל מגובב, מימין ומשמאל הצמח שרוע או מטפס על צמחים אחרים בעל עלים יושבים בצורת רומח וגבעולים שעירים. צילמה ערנה אלוני ©

הפרחים מסודרים בתפרחת דמוית קרקפת בת 4-10 פרחים. היא נישאת בראש עמוד פריחה שאורכו 1-5 ס"מ, המתפתח מחיק העלים. 5-8 חפים ארוכים ירוקים ומחודדים עוטפים את הקרקפת בבסיסה (פיינברון, דנין 1991). הפרח דו-מיני נכון. כל פרח מלווה ב2 חפיות שעירות. הגביע בן 5 עלים מחודדים בראשם (8-10 מ"מ) שאינם נושרים, מכוסים שערות לבנות ארוכות. הכותרת דמוית משפך (12-15 מ"מ) מורכבת מ5 עלים מאוחים לבנים לעיתים בעלי גוון ורוד, במרכז הפרח קרוב למיקום האבקנים הצבע צהוב בהיר. אבקנים 5 זקופים אורכם כ-4 מ"מ (Flora of Qatar) מסודרים סביב השחלה וצמודים זה לזה. זירי האבקנים לבנים בראשם מאבקנים לבנים. השחלה עילית בנויה מ2 מגורות, בכל מגורה 1-2 ביציות. עמוד העלי בהבשלתו, מתארך ועובר את גובה האבקנים. צלקות העלי אינן בולטות ונראות כהמשכו של עמוד העלי. פרחי הקרקפת ואבריה מתייבשים לאחר האבקת הפרחים ומפתחים פירות שהם הלקטים חלקים (גודל הלקט 4-5 מ"מ) המוגנים בעלים יבשים שעירים. הלקט בנוי מ2 מגורות הנפתח ב2 קשוות, מכיל 2-4 זרעים חומים מעוגלים. עם פתיחת הקשוות וטלטול הפרי הזרעים מתפזרים. ינבטו אותם זרעים שהגיעו למקומות עם תנאים אופטימליים לנביטתם.

בית גידולו של חבלבל מגובב החבלבל מגובב, מימין: תפוחת דמית קרקפת ובשוליה פרח דו-מיני נכון. צילמה ערגה אלוני ©.
בתמונה באמצע פרחים בשיא פריחה נשאים על גבעול שעיר.
במרכז הפרח 5 אבקנים זקופים מסודרים סביב השחלה. צילמה שרה גולד, המקור צמח השדה ©. משמאל מספר הלקטים המוגנים בעלי מעטפת
שעירים צילמה ערגה אלוני ©

סלעים, ערוצי נחלים ונאות מדבר במדבר חם באותם מקומות בהם תתכן קליטת מים מעומק הקרקע, מה שמאפשר לצמח להיות ירוק ולא להיכנס לתרדמה בקיץ. טיפוס תפוצתו סודני, משמש באזורי המדבר כצמח מספוא לעיזים ולגמלים. בארץ כאמור הוא צמח נדיר הגדל בערבות יריחו, בקעת ים המלח והערבה. בעולם הוא גדל בצפון מזרח אפריקה, (נ' סודן, מצרים) ובמערבה, בחצי האי ערב, וסיני איראן, הודו, פקיסטן, אפגניסטן, א"י, מדבריות עבר הירדן, וסוריה-לבנון. פורח בחודשים אפריל-אוקטובר.

בסוג חבלבל נמנים כ-221 מינים (Heywood et al. 2007) ואלו מצויים באזור הממוזג הטרופי והמדברי. בישראל גדלים 21 מינים.

ספרות

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחיית המדבר בישראל. כנה. ירושלים.

דנין א (אלון ע עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע כרך 11 עמ. 38

Danin, A., Shmida, A. & Liston, A., Contributions to the flora of Sinai, III. Checklist of the species collected and recorded by the Jerusalem team 1967-1982. in Willdenowia 15: 255-322. 1985

Flora of Qatar: www.floraofqatar.com

Heywood VH. Brummitt RK. Culham A. Seberg O. 2007. Flowering plants families of the world. Firefly Books Ontario Canada

Zohary, M., 1966: Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem vol 3 p 38

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע. **2022 חבלבל מגובב**, בן-שיח מדברי-סודני נדיר (ספטמבר 2022), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

[חבלבל מגובב, בן-שיח נדיר של חולות המדבר \(ספטמבר 2022\)](#)

=====